

Podobno kot predstavitev Eneide je zasnovan tudi izbor iz Ovidijevih Metamorfoz, ki obsega 18 najznamenitejših zgodb. Tudi tu prireditelj ne pušča besede enemu samemu prevajalcu, ampak nam Ovidijevo mojstrovino približuje po posredovanju petih različnih besednih umetnikov — od humanista Andrea dell' Anguillara (1561) — prek arkadijskega pesnika Bondija (1806), carduccijanca Berninija (1933) — do nobelovca Quasimoda (1959) in proznega prevajalca Bernardinija Marzolla (1979). In vzporedno z besedilom se pred nami zvrsti tudi cela galerija slikarskih in kiparskih mojstrov — od Berninija, Carraccija, Tiziana, Tiepola, Bruegela — do Pabla Picassa in Salvadora Dalija.

Obe Geymonatovi ediciji si lahko vzamemo za vzorec, ki bi se ga splačalo posnemati tudi v našem okolju in smiselno obogatiti z zakladi iz naše kulturne dediščine, ki jih ni malo — od anonimnih gobelinov na ptujskem gradu — prek Valvazorjevih bakrorezov k Ovidijevim Metamorfozam (Ovidii Metamorphoseos Icones, 1680, zdaj dostopno tudi v reprintu, 1984) in Robbovega vodnjaka z Narkisom na dvorišču ljubljanskega Magistrata (ok. 1740) — do neoklasicističnih upodobitev Franca Kavčiča (1762—1828), provokativnih ilustracij Marija Preglja k Sovretovim prevodom Homerja (1950 oz. 1951) in grandioznega kiparskega cikla „Tragos“ Stojana Batiča (1984).

Sprejeto

27. VIII 1988

K. Gantar,

*Filozofska fakulteta,
Ljubljana.*

WOLFGANG J. PIETSCH, *Friedrich von Hagedorn und Horaz. Untersuchungen zur Horaz—Rezeption in der deutschen Literatur des 18. Jahrhunderts. Studien zur vergleichenden Literaturwissenschaft Bd. 2.* Georg Olms Verlag, Hildesheim — Zürich — New York 1988. 230 str.

Horacij je skozi stoletja odločilno sooblikoval evropsko kulturno zavest. Toda nikoli ni bil njegov vpliv tako velik in odmeven kot v 18. stoletju, na prelomu klasicizma in razsvetljenstva. Profila vodilnih literarnih osebnosti tega obdobja ni mogoče zarisati brez upoštevanja Horacijevega Pisma o pesništvu, brez odmevov metrike in motivike Horacijevih od in satir. Pomislimo samo na imena kot so Alexander Pope v Angliji, Nicolas Boileau v Franciji, šola t.i. „horacijanskih pesnikov“ v italijanski knježevini Este, Lukijan Mušicki v Srbiji itd. Vzporedno s tem se tudi v nemškem kulturnem prostoru pojavi cela plejada pesnikov, pri katerih se harmonično prepletajo prvine bukoličnosti, anakreontike in horacijanstva.

Najpomembnejši predstavnik te pesniške smeri v Nemčiji je hamburški pesnik Friedrich von Hagedorn (1708 — 1754), pri katerem je dobila horacijanska prвина najizrazitejše razsežnosti. Čeprav se ta „horacijanska“ usmerjenost Hagedorna v nemških literarnih zgodovinah že dolgo omenja in poudarja, pa si doslej še noben raziskovalec ni zastavil vprašanja, v čem je pravzaprav bistvo Hagedornovega „horacijanstva“, kako globoko je preželo njegovo poezijo, kakšne odmeve je zbudilo pri njegovih sodobnikih, pri nemškem občinstvu in pri poznejših nemških pesnikih.

Ta vprašanja si zastavlja in išče nanje odgovore Wolfgang J. Pietsch v svoji razpravi, ki je nastala iz doktorske disertacije, predložene pred tremi leti graški univerzi. Avtor sistematično zasleduje pojave „horacijanstva“ v Hagedornovi poeziji od njegovih „zunanjih“ do bolj notranjih in ponotranjenih pojavnosti. Na zunaj se kaže ta pojav predvsem v pogostnem citiranju Horacijevih verzov v Hagedornovi zasebni korespondenci in v prevodih posameznih Horacijevih pesmi in satir, ki jih pesnik nato organsko včlenjuje v svoje pesniške zbirke. Seveda to niso standardni prevodi v današnjem pomenu besede, temveč prepesnitve, ki presenečajo s svojo domiselnostjo in izvirnostjo. Posebno zanimivi sta dve varianti Hagedornove prepesnitve slovite Horacijeve „kraljice od“ Donec gratus eram tibi (C. 3, 9). Ena od teh prepesnitev presaja Horacijevo motiviko v eksotični orientalski svet, namesto

pesnika in Lidije nastopata v njej Zemes in Zulima. Avtor raziskuje vzroke tega orientalskega kostumiranja horacijanske tematike in najde za to prepričljivo obrazložitev: razkošni in pravljlično bogati svet otomanskega cesarstva je tedaj predstavljal za evropskega bralca svojevrsten mik in čar; hkrati pa je skušal Hagedorn s prestavitvijo te motivike v turško okolje poudariti nadčasovni značaj razmerja med možem in ženo, ki se ponavlja povsod, ne glede na nacionalno in versko pripadnost.

Še bolj interesantna je druga Hagedornova variacija tega motiva, pri kateri pa gre bolj za duhovito literarno parodijo kot za globoko doživetje Horacijeve motivike. Hagedorn je s to parodijo sprožil polemiko, ali Horacijeve ode prevajati v izvirnih metričnih obrazcih ali v rimanih kiticah. Polemika je postala tedaj zelo aktualna; na isto temo se kmalu pojavi še ena variacija Horacijeve pesmi, ki jo je zložil hamburški gledališki ravnatelj J. F. Löwen.

Zanimivo bi bilo k temu kot vzporednice navesti domiselne variacije te Horacijeve pesmi, ki so nastale v naših književnostih: Že vsaj sto let pred Hagedornom se pojavita dve parafrazi, ki predstavljata Horacijevo motiviko v pravljlični svet, saj v njih namesto Lidije nastopa gorska vila; prim. Domagoj Grečič, Horati Carmen 3, 9 u hrvatskim prijevodima (Latina et Graeca 29, 1987, 17—32). In sto let po Hagedornu se pojavi Prešernova „Od železne ceste“, dvospev med Andrejčkom in Barbiko, ki aktualizira Horacijevo motiviko s tedanjo „vročo temo dneva“ — izgradnjo t.i. „južne železnice“ (Dunaj — Gradec — Ljubljana — Trst).

Bolj „ponotranjene“ vidike horacijanstva odkriva avtor v Hagedornovih „Moralnih pesnitvah“, ki so globoko prežete s podobno evdajmonistično filozofijo kot Horacijeve Satire in Epistule: Hagedorn je našel številne stične točke med Horacijevim življenjskimi nazori in idejnimi predhodniki nemškega razsvetljenstva (Christian Wolff, Leibniz).

Hagedornovo horacijanstvo doseže svoj vrhunec v pesnitvi „Horaz“ (1751), ki obsega 228 verzov in v kateri pride skoraj do popolne identifikacije obeh pesnikov: „Horaz ist Hagedorn, Hagedorn ist Horaz.“ Pesnitev je naletela na izjemen odmev pri Wielandu in drugih tedanjih literarnih kritikih in še pol stoletja pozneje se je nad njo navduševal Herder, najpomembnejši ideolog nemške romantike.

Hagedornovo horacijanstvo riše avtor na široki panorami tedanjih evropskih literarnih tokov, ki jim posveča uvodna poglavja svoje razprave. Pri tem se omejuje na velike zahodnoevropske književnosti, poleg nemške se ozira zlasti na angleško in francosko, bežno omeni tudi nordijske književnosti oziroma izčrpno obravnava te tematike v obsežnem, a skoraj neopaženem delu Wilhelma Andersena, Horats (Kopenhagen 1939 — 1951, 4 zvezki). Žal so pri tem skoraj povsem izpadle slovanske književnosti, čeprav so bili v njih odmevi horacijanstva zelo intenzivni, kot so pokazale razprave Stefana Josifoviča (Horaz in der serbokroatischen Literatur des XVII. und XVIII. Jahrhunderts, ŽA 16, 1966, 279—309), Vladimira Vratovića (Horacije u dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća, Radovi JAZU 357, 1971, 275—352), Dušana Voglarja (Vodnikovo spoznavanje Horaca, Slavistična revija 13, 1961—62, 60—87) i. dr.

Za slovensko literarno zgodovino je razprava o Hagedornu in njegovem odnosu do Horacija še posebej interesantna, saj je imel hamburški pesnik verjetno kar precejšen vpliv na naše „Pisančarje“, na Valentina Vodnika in njegove sodobnike; toda to je tema, ki jo bo treba še podrobneje raziskati.

Sprejeto
27. VIII 1988

K. Gantar
Filozofska fakulteta,
Ljubljana